

سال ششم، پاییز و زمستان ۹۹، شماره ۱۳
Biannual Journal of Islamic Psychology
Vol. 6, No. 13, Autumn & Winter 2021

رابطه جهت گیری دینی و خوش بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه

نوشین سلیمی*

معصومه حیدریان**

چکیده

سازگاری اجتماعی، از مهم ترین نشانه های رشد اجتماعی و سلامت روان است که متأثر از عواملی متعددی است. هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه جهت گیری دینی و خوش بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه است. پژوهش حاضر مطالعه ای توصیفی از نوع همبستگی بود که در سال ۱۳۹۸ با مشارکت ۲۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد کرمانشاه با استفاده از نمونه گیری در دسترس انجام شد. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه جهت گیری دینی آلپورت، پرسشنامه سازگاری اجتماعی کالیفرنیا و پرسشنامه سبک های اسنادی بود. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ و آزمون های توصیفی (فراوانی، میانگین، درصد) و استنباطی (آزمون کالموگروف-اسمیرنوف، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی) تحلیل شد. نتایج نشان داد که بین جهت گیری دینی با سازگاری اجتماعی و خوش بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد کرمانشاه ارتباط معنادار وجود دارد. همچنین دو متغیر جهت گیری دینی و خوش بینی توانستند ۱۱/۷ درصد از واریانس مربوط به سازگاری اجتماعی را پیش بینی کنند. با توجه به نتایج می توان استنباط کرد که جهت گیری دینی و خوش بینی به ارتقا سازگاری اجتماعی دانشجویان می انجامد.

واژگان کلیدی: جهت گیری دینی، خوش بینی، دانشجویان، سازگاری اجتماعی

* استادیار، گروه بهداشت عمومی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

** استادیار، گروه روانشناسی بالینی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران | masoumeh.haidarian@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۱۵

مقدمه

سازگاری اجتماعی^۱ از مهم‌ترین نشانه‌های رشد اجتماعی و سلامت روان است و به معنای توانایی فرد برای تطابق با محیط اطراف تعریف شده و دارای ابعاد مختلف خانوادگی، اجتماعی، عاطفی، بهداشتی و تحصیلی است. سازگاری اجتماعی، سازگاری فرد با محیط اجتماعی خود است که این سازگاری ممکن است با تغییر دادن خود و یا محیط به دست آید (دوروماکو - دیم^۲، ۲۰۱۹). تحصیل در دانشگاه با طیفی از منابع فشارزای تحصیلی، مالی، اجتماعی، دوری از خانواده و مواردی از این دست همراه است و دانشجویان در ارتباط با این شرایط ممکن است دچار ناکامی‌ها، تعارض‌ها و فشارهای روانی مختلف شوند و در پی سازگاری بهتر با این شرایط، روش‌های مختلفی را آگاهانه یا ناآگاهانه به کار می‌گیرند (غیاث‌آبادی‌فراهانی و جعفری‌هرندی، ۱۳۹۹ و رضاپور شاهکلایی و همکاران، ۱۳۹۹). عوامل متعددی همچون عدم اعتماد به نفس، اضطراب، تنش و ناسازگاری اجتماعی، عملکرد تحصیلی دانشجویان را تهدید می‌کند و نه تنها موجب می‌شود که تعدادی از آن‌ها نتوانند به موقع دوره تحصیل خود را به اتمام برسانند، بلکه موجب نگرانی، ناپایداری هیجانی و حتی گاه پاره‌ای از مشکلات عصبی - روانی می‌شود (پارسامهر و حدّث، ۱۳۹۵).

در کنار سازگاری اجتماعی، مذهب به‌عنوان پدیده‌ای روانی - اجتماعی همواره مورد توجه روان‌شناسان و جامعه‌شناسان بوده و در چند دهه اخیر با گسترش تحقیقات مربوط به سلامت روانی، توجه بسیاری از روان‌شناسان را به خود جلب کرده است (سلیمی، حیدریان، ۱۳۹۸؛ یعقوبی، عروقی موفق، چگین و محمدزاده، ۱۳۹۴). مذهب مجموعه عقاید سازمان‌یافته‌ای است که به سؤالات زندگی پاسخ می‌دهد و در قالب متون مذهبی، تشریفات و اعمال سازمان‌دهی می‌شود. مذهب، نظامی مرجع برای تفسیر وقایع زندگی مدنظر است که افراد از آن برای کمک به فهم مسائل جهان، پیش‌بینی و مهار وقایع و همچنین حفظ حرمت خود استفاده می‌کنند (سقای و رنجبران، ۱۳۹۶). جهت‌گیری دینی^۳، مرجعیت بخشیدن به ساختار روابط و مناسبات در تمام ابعاد آن در پرتو رابطه انسان با خدا تعریف شده است. در روان‌شناسی، آلپورت^۴ و راس^۵ (۱۹۶۷)

1. Social Adjustment

2. Duruamaku-Dim, J. U

3. Religious Orientation

4. Allport, G. W

5. Ross, J. M

نخستین محققینی بودند که جهت‌گیری دینی را بررسی کردند. بر اساس نظریه آلپورت منظور از جهت‌گیری دینی گرایش به انجام اعمال و تفکرات مذهبی است که دارای دو بُعد درونی و بیرونی است. درحالی‌که جهت‌گیری دینی درونی، فراگیر و دارای اصول سازمان‌یافته و درونی شده است، جهت‌گیری دینی بیرونی، امری خارجی و ابزاری است که برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. افراد با جهت‌گیری دینی بیرونی، به لحاظ نظری، دارای باورهای دینی هستند که دارای اهداف ابزاری است. مطالعات مختلف بیانگر ارتباط معنادار بین جهت‌گیری دینی با سازگاری اجتماعی هستند (پورکرد، میردریکوند، کرمی و کریمی، ۱۴۰۰؛ رحمانی، ۱۳۹۱ و صدیقی، صفربیگی، محبی و شاه‌سیاه، ۱۳۹۳).

خوش‌بینی^۱ یکی از خصوصیات مثبت انسان است که در طی یک دهه اخیر جایگاه ویژه‌ای در حوزه روان‌شناسی تحولی و بهداشت روان داشته است. مطالعات مختلف نشان دادند که خوش‌بینی با سازگاری اجتماعی (دهقان‌نژاد، حاج‌حسینی و اژه‌ای، ۱۳۹۶) و ارتقای کیفیت زندگی مرتبط بوده و نقشی اساسی در رضایت از زندگی، سلامت جسمی و روانی دارد (دمیرتاش^۲، ۲۰۲۰؛ ویمبرلی^۳، کارور^۴ و آنتونی^۵، ۲۰۰۸).

بیشتر پژوهش‌های مرتبط با سازگاری اجتماعی با روش توصیفی طراحی شده است. جهت انتخاب متغیرهای مهم و مرتبط با سازگاری اجتماعی جستجوی گسترده‌ای صورت گرفت که در ادامه به برخی از تحقیقات مهم در این حوزه اشاره می‌شود. در مطالعه‌ای با عنوان «مقایسه نوجوانان با نگرش مذهبی بالا و پایین از لحاظ سازگاری تحصیلی، عاطفی و اجتماعی و گرایش به اعتیاد» که روی ۳۸۰ دانش‌آموز متوسطه شهر کرج انجام شد، محققین نتیجه گرفتند که سازگاری و گرایش به اعتیاد در سطوح مختلف نگرش مذهبی متفاوت بود به طوری که افراد با نگرش مذهبی بالا از لحاظ سازگاری کلی، عاطفی، اجتماعی و تحصیلی از افراد با نگرش مذهبی پایین سازگارتر بودند و همچنین گرایش به اعتیاد پایین‌تری نشان دادند (پورنیک دست و همکاران، ۱۳۹۳). نتایج مطالعه‌ای دیگر با عنوان «رابطه دین‌داری و سرمایه خانوادگی (سرمایه اجتماعی - فرهنگی) با

1. Optimism

2. Demirtaş, A. S

3. Wimberly, S. R

4. Carver, C. S

5. Antoni, M. H

سازگاری اجتماعی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه ارومیه) نشان داد تمامی ابعاد دین‌داری با سازگاری اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت و معنادار دارند و متغیرهای اعتقادی و پیامدی از ابعاد دین‌داری توانست سازگاری اجتماعی دانشجویان را به شکل معناداری پیش‌بینی کنند (آتش‌سیرو و کبیری، ۱۳۹۴).

در خصوص ارتباط خوش‌بینی با سازگاری اجتماعی، مطالعه‌ای آزمایشی با عنوان «اثر بخشی آموزش مهارت‌های مثبت اندیشی بر سازگاری اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی دختران نوجوان ناسازگار» نشان داد اثر بخشی مثبت اندیشی و خوش‌بینی بر سازگاری اجتماعی در گروه آزمایش به‌طور معناداری بیشتر از گروه گواه است (دهقان نژاد و همکاران، ۱۳۹۶). نتایج مطالعه‌ای کیفی با عنوان «نقش عملکردهای اعتقادی و مذهبی در سازگاری دانشجویان بین‌المللی» در کشور مالزی نیز نشان داد که داشتن اعتقادات و آیین‌های مذهبی نقش سازشی چشمگیری در روند سازگاری دانشجویان بین‌المللی دارد (محدفیض^۱، محمد^۲، آوانگ^۳ و سولونگ^۴، ۲۰۱۶). مطالعه‌ای دیگر با عنوان «تأثیر مثبت اندیشی و عزت‌نفس در سازگاری دانشجویان سال اول در یک گروه پرستاری» در کره جنوبی نشان داد که بین سازگاری در مدرسه با تفکر مثبت و عزت‌نفس همبستگی مثبت وجود دارد. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که مثبت اندیشی، عزت‌نفس، رضایت عمده و روابط بین فردی، پیش‌بینی‌کننده‌های قابل توجه سازگاری در دانشگاه بودند (کیم^۵، ۲۰۱۸).

با توجه به اهمیت و ضرورت ارتقای سازگاری اجتماعی به‌عنوان عاملی مهم در سلامت روان و پیشرفت دانشجویان، پژوهش حاضر باهدف بررسی ارتباط جهت‌گیری دینی و خوش‌بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه و پاسخ به سؤالات پژوهشی زیر طراحی و اجرا شد.

۱. آیا جهت‌گیری دینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان ارتباط دارد؟

۲. آیا خوش‌بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان ارتباط دارد؟

۳. آیا جهت‌گیری دینی و خوش‌بینی توان پیش‌بینی‌کنندگی سازگاری اجتماعی در دانشجویان را دارند؟

1. Mohd Faiz, N. S

2. Mohamed, M

3. Awang, H

4. Sulong, M. S

5. Kim, S. O

روش پژوهش

پژوهش حاضر مطالعه‌ای توصیفی از نوع همبستگی بود که با مشارکت ۲۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس انجام شد. معیار ورود دانشجویان برای شرکت در مطالعه شامل نداشتن اختلال جدی پزشکی و رضایت جهت شرکت در پژوهش بود. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه استاندارد سازگاری اجتماعی کالیفرنیا، جهت‌گیری دینی آلپورت و پرسشنامه سبک‌های اسنادی بود.

پرسشنامه سازگاری اجتماعی کالیفرنیا: پرسشنامه سازگاری اجتماعی کالیفرنیا^۱ نیم‌رخ سازگاری فردی و اجتماعی فرد را اندازه‌گیری می‌کند. این پرسشنامه که در سال ۱۹۳۹ برای اولین بار توسط تورپ^۲ و کلارک^۳ منتشر شد، آزمونی ۹۰ سؤالی است که ۶ زیر مقیاس شامل قالب‌های اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی، گرایش ضداجتماعی، روابط خانوادگی، روابط مدرسه‌ای و روابط اجتماعی را می‌سنجد. در پژوهش حاضر بخش سازگاری اجتماعی این مقیاس به کاررفته شد که شامل سه زیرمقیاس مهارت‌های اجتماعی، گرایش ضداجتماعی و روابط مدرسه‌ای بود (تورپ و کلارک، ۱۹۵۳). در پژوهش خدایاری فرد، روایی این پرسشنامه تأیید شد و پایایی آن ۰/۹۵ به دست آمده است (خدایاری فرد، رحیمی نژاد و عابدینی، ۱۳۸۶). در مطالعه حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه ۰/۸۱ به دست آمد.

پرسشنامه جهت‌گیری دینی: پرسشنامه جهت‌گیری دینی^۴ را آلپورت و راس برای سنجش جهت‌گیری‌های درونی و بیرونی مذهب طراحی کردند. این پرسشنامه در ایران در سال ۱۳۷۸ ترجمه و هنجاریابی شد که شامل ۲۱ عبارت است که سؤالات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری دینی بیرونی و سؤالات ۱۳ تا ۲۱ جهت‌گیری دینی درونی را می‌سنجد. اعتبار این پرسشنامه در ایران از طریق آلفای کرونباخ ۰/۷۳، جهت‌گیری دینی بیرونی ۰/۷۱ و جهت‌گیری دینی درونی ۰/۶۲ گزارش شد (جان بزرگی، ۱۳۸۶؛ شفیعی، شهابی زاده و پورشافعی، ۱۳۹۱). در مطالعه حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه ۰/۷۲ به دست آمد.

پرسشنامه سبک‌های اسنادی: پرسشنامه سبک‌های اسنادی^۵ برای اندازه‌گیری سبک‌های تفکر

1. California's Social Adjustment Scale

2. Thorpe, L. P

3. Clark, W. W

4. Religious Orientation Scale

5. Attributional Style Questionnaire

مثبت یا منفی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این پرسشنامه ابزاری خودگزارشی و دارای ۴۸ سؤال است که شامل ۱۲ موقعیت فرضی (شش موقعیت مثبت و شش موقعیت منفی) است که به دنبال هر موقعیت ۴ سؤال مطرح می‌شود. اولین سؤال که به صورت تشریحی پاسخ داده می‌شود یک علت عمده را برای واقعه مورد نظر می‌پرسد که در نمره‌گذاری به حساب نمی‌آید اما به آزمودنی در پاسخ دادن به ۳ سؤال بعدی کمک می‌کند. ۳ سؤال بعدی برای همه موقعیت‌ها یکسان است و ابعاد اسناد علی را می‌سنجد. دومین سؤال پس از هر موقعیت، درونی و بیرونی بودن پاسخ فرد را می‌سنجد. سومین سؤال پس از هر موقعیت ثبات یا عدم ثبات پاسخ آزمودنی را مشخص ساخته و بالاخره چهارمین سؤال در هر موقعیت عام یا خاص بودن پاسخ آزمودنی را مشخص می‌سازد. شقاقی، صفاری نیا، ایرانپور و سلطانی نژاد (۱۳۹۰) در مطالعه خود ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰ را برای این پرسشنامه گزارش کردند. در مطالعه حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۶ به دست آمد.

پس از انتخاب نمونه و توضیح هدف پژوهش، اطلاعات مورد نیاز با رعایت اصل رازداری و دریافت رضایت‌نامه کتبی جهت شرکت در پژوهش جمع‌آوری شد. پرسشنامه‌ها طی ۱ ماه توسط دانشجویان منتخب تکمیل شد. در هنگام تکمیل پرسشنامه‌ها، توضیحات لازم درباره نحوه پاسخگویی به سؤالات قسمت‌های مختلف پرسشنامه توسط محقق ارائه گردید. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و با استفاده از آمار توصیفی، آزمون‌های تی مستقل، آنالیز همبستگی و رگرسیون خطی مورد تحلیل قرار گرفتند. سطح معنی‌داری برای کلیه تحلیل‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

در مطالعه حاضر ۶۸ درصد شرکت‌کنندگان زن و ۳۲ درصد آنان مرد بودند. میانگین سنی دانشجویان ۲۲ سال بود. آزمون کولموگروف - اسمیرنوف نرمال بودن داده‌ها را تأیید کرد. جدول ۱ شاخص‌های توصیفی آزمودنی‌ها را در متغیرهای مورد مطالعه نشان می‌دهد.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای اصلی مورد پژوهش ($n = 200$)

متغیرها	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف از معیار
جهت‌گیری دینی	۳۴	۸۳	۶۰/۹۰	۱۲/۰۲۱
خوش‌بینی	۷۴	۱۴۱	۱۱۰/۷۵	۱۶/۳۹۷
سازگاری اجتماعی	۲۰	۴۳	۲۷/۶۵	۳/۴۳۹

جدول ۲ همبستگی بین متغیر سازگاری اجتماعی با متغیرهای جهت‌گیری دینی و خوش‌بینی در

دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه را نشان می دهد.

جدول ۲: همبستگی بین سازگاری اجتماعی با جهت گیری دینی و خوش بینی در دانشجویان

متغیر	همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
خوش بینی	۰/۴۶۳	۰/۰۰۱
جهت گیری دینی	۰/۲۹۶	۰/۰۰۱

نتایج جدول شماره ۲ نشان می دهد که رابطه خوش بینی و سازگاری اجتماعی از نظر آماری معنی دار است و بین این دو متغیر به میزان ۰/۴۶ رابطه مثبت وجود دارد به این معنی که تغییرات مثبت در اندازه های خوش بینی با تغییرات مثبت در سازگاری اجتماعی همراه است. همچنین رابطه جهت گیری دینی و سازگاری اجتماعی نیز از نظر آماری معنی دار بود و بین این دو متغیر به میزان ۰/۲۹ رابطه مثبت وجود داشت به این معنی که با افزایش جهت گیری دینی، سازگاری اجتماعی نیز افزایش داشت.

جدول ۳: تحلیل رگرسیون جهت پیش بینی سازگاری اجتماعی در دانشجویان

متغیرها	ضرایب غیراستاندارد	ضریب استاندارد	t	سطح معنی داری	ضریب تعیین R2
	ضریب B	ضریب Beta			
ثابت	۲۸/۵۳۶		۷/۵۶۷		۰/۱۱۷
خوش بینی	۰/۴۰	۰/۲۰۶	۱/۹۱۷	۰/۰۰۱	
جهت گیری دینی	۰/۲۷	۰/۱۹۳	۱/۷۹۲	۰/۰۰۱	

بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون خطی، متغیرهای جهت گیری دینی ($p < ۰/۰۰۱$) و خوش بینی ($p < ۰/۰۰۱$) توانستند به صورت معنی دار ۱۱/۷ درصد از تغییرات سازگاری اجتماعی در دانشجویان را پیش بینی کردند.

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر نشان داد که جهت گیری دینی و خوش بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان ارتباط دارد. در تبیین ارتباط جهت گیری دینی و سازگاری اجتماعی شاید بتوان گفت که اعتقادات مذهبی به عنوان مجموعه ای از باورها، اعتقادات، باورها و نیاها و نیز ارزش های تعمیم یافته یکی از مؤثرترین پشتوانه های روانی افراد محسوب می شود که قادر است به زندگی فرد معنا داده و در شرایطی خاص به عنوان تکیه گاهی امن، فرد را از ناسازگاری با خود و اجتماع و گرایش به رفتارهای

نامناسب نجات دهد. نتایج مطالعه پورنیکدست و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که نگرش و باورهای مذهبی با ایجاد قدرت تحمل و صبر در برابر نامالایمات و سختی‌ها از عوامل مؤثر در ایجاد اطمینان و افزایش سازگاری در زندگی است. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که نوجوانان دارای نگرش مذهبی بالا از لحاظ سازگاری کلی، عاطفی، اجتماعی و تحصیلی از افراد با نگرش مذهبی پایین سازگارترند. محدفیض و همکاران (۲۰۱۶) مطالعه‌ای را بر روی دانشجویان بین‌المللی انجام دادند که درباره چگونگی تأثیر مذهب بر روند سازگاری آن‌ها بود. یافته‌های این پژوهش نشان داد که داشتن اعتقادات و آیین‌های مذهبی نقش چشمگیری در روند سازگاری این دانشجویان داشته است. همسو با پژوهش‌های پیشین، مطالعه حاضر نیز نشان داد که جهت‌گیری دینی در دانشجویان با سازگاری اجتماعی آنان مرتبط است.

تحقیقات متعدد نشان دادند که افراد خوش‌بین بیشتر از افراد بدبین از راهبردهای مسئله‌مدار بهره‌برده، انعطاف‌پذیری بیشتر و متعاقباً سازگاری اجتماعی بالاتری هم دارند. این افراد از سلامت عمومی بهتری برخوردارند و از زندگی رضایت بیشتری دارند (فلاورجانی و یه^۱، ۲۰۱۹؛ موسوی‌نسب و تقوی، ۱۳۸۶). همسو با مطالعات ذکرشده، نتایج مطالعه حاضر نشان داد که خوش‌بینی و سازگاری اجتماعی در دانشجویان دارای ارتباط معنادار است. مطالعه بیرامی، هاشمی نصرت‌آباد، دانشفر و بهادری خسروشاهی (۱۳۹۲) نشان داد که خوش‌بینی و هیجانات مثبت توانستند سازگاری روان‌شناختی را به‌طور معنی‌دار در دانشجویان پیش‌بینی کنند. در تبیین این یافته باید گفت که مواجهه خوش‌بینانه با حوادث زندگی باعث می‌شود که فرد از خودباختگی پرہیز کند و نسبت به شکنندگی زندگی آگاهی پیدا کند، در زمان حال زندگی کند و خود را اسیر گذشته نکند. از این رو افراد خوش‌بین، از سازگاری روان‌شناختی بیشتری در زندگی فردی و بین فردی برخوردارند که با مطالعه حاضر همسو است. در مطالعه حاضر جهت‌گیری دینی و خوش‌بینی توانستند ۱۱/۷ درصد از تغییرات سازگاری اجتماعی در دانشجویان را پیش‌بینی کنند. در این راستا نتایج مطالعه آتش‌سیرو و کبیری (۱۳۹۴) نشان داد که دین‌داری و سرمایه خانوادگی قابلیت پیش‌بینی سازگاری اجتماعی را در دانشجویان دارد. مطالعه کیم (۲۰۱۸) نیز نشان داد که خوش‌بینی، عزت‌نفس، رضایت عمده و روابط بین فردی پیش‌بینی‌کننده‌های قابل توجه سازگاری دانش‌آموزان در مدارس بودند. با توجه به نتایج این مطالعه می‌توان استنباط کرد که جهت‌گیری

دینی و خوش‌بینی با سازگاری اجتماعی در دانشجویان ارتباط معنادار دارند. این پژوهش با محدودیت‌هایی روبه‌رو بود. نخست آن‌که مطالعه حاضر از نوع همبستگی بود و ادعای وجود روابط علی در بین متغیرهای مورد مطالعه ممکن نیست. محدودیت دوم خود گزارش دهی در تکمیل پرسشنامه‌ها بود که احتمال خطا در برآورد دقیق را مطرح می‌کند. سومین محدودیت، جامعه آماری محدود به دانشجویان دانشگاه آزاد است که باید در تعمیم نتایج حاصل شده به سایر گروه‌ها احتیاط کرد. پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت جهت بالا بردن سطح سازگاری دانشجویان، به آموزش و ارتقای توانمندی‌هایی همچون خوش‌بینی بپردازند. در پایان از تمامی دانشجویانی که در این پژوهش ما را یاری کردند تشکر و قدردانی می‌کنیم.

فهرست منابع

- آتش‌سیرو، گلاله و کبیری، افشار (۱۳۹۴). رابطه دین‌داری و سرمایه خانوادگی (سرمایه اجتماعی - فرهنگی) با سازگاری اجتماعی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه ارومیه). نوآوری‌های مدیریت آموزشی، ۱۰(۴)، ۶۵-۷۵.
- بیرامی، منصور؛ هاشمی نصرت‌آباد، تورج؛ دانشفر، شیرین و بهادری خسروشاهی، جعفر (۱۳۹۲). نقش هیجان‌ات مثبت و منفی، خوش‌بینی و بدبینی و سبک‌های پردازش اطلاعات در سازگاری روان‌شناختی دانشجویان. فصلنامه روان‌شناسی شناختی. ۱۱(۱)، ۸-۱.
- پارسامهر، مهربان و حدّث، الهه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی دانشجویان. توسعه اجتماعی، ۱۱(۲)، ۶۵-۹۴.
- پورکرد، مهدی؛ میردیکوند، فضل‌اله؛ کرمی، امیر و کریمی، هیوا (۱۴۰۰). نقش سبک‌های دل‌بستگی و نگرش مذهبی در سازگاری دانش‌آموزان. ۱۸(۱)، ۲۰-۲۷.
- پورنیکدست، سبحان؛ تقی‌زاده، محمد احسان؛ علی‌اکبری دهکردی، مهناز؛ امیدیان، مهدی و میکائیلی حور، فرهنگ (۱۳۹۳). مقایسه نوجوانان با نگرش مذهبی بالا و پایین از لحاظ سازگاری تحصیلی، عاطفی و اجتماعی و گرایش به اعتیاد. فصلنامه علمی اعتیادپژوهی. ۸(۳۲)، ۷۵-۸۶.
- جان‌بزرگی، مسعود (۱۳۸۶). جهت‌گیری دینی و سلامت روان. پژوهش در پزشکی، ۳۱(۴)، ۳۵۰-۳۴۵.

- خدایاری فرد، محمد؛ رحیمی نژاد، عباس و عابدینی، یاسمین (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری اجتماعی دانشجویان شاهد و غیر شاهد. علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. ۲۶(۳)، ۲۵-۴۲.
- دهقان نژاد، سمانه؛ حاج حسینی، منصوره و اژه‌ای، جواد (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت اندیشی بر سازگاری اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی دختران نوجوان ناسازگار. ۱(۱)۶، ۴۹-۶۷.
- رحمانی، مه‌ری و رحمانی، علی (۱۳۹۱). ارتباط بین جهت‌گیری‌های مذهبی درونی و بیرونی با سازگاری و عزت‌نفس دانشجویان. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۲(۷)، ۷۱-۸۴.
- رضاپور شاهکلانی، فروزان؛ سلیمی، نوشین؛ عزتی رستگار، خدیجه؛ قیسوندی، الهام؛ پارسا، پریرسا و دوگونچی، میترا (۱۳۹۹). دیدگاه دانشجویان در خصوص چگونگی راهنمایی و مشاوره تحصیلی در دانشگاه: یک مطالعه کیفی با استفاده از تحلیل محتوا. مجله مرکز مطالعات توسعه آموزش علوم پزشکی یزد. ۱۵(۳)، ۱۷۱-۱۸۱.
- سقایی پورسینفی، مهدیه و رنجبران، رضا (۱۳۹۶). رابطه سبک‌های هویت، مسئولیت‌پذیری و جهت‌گیری دینی با احساس تنهایی دانشجویان کارشناسی ارشد. روان‌شناسی و روان‌پزشکی شناخت، ۴(۳)، ۱۰-۲۰.
- سلیمی، نوشین و حیدریان، معصومه (۱۳۹۸). ارتباط جهت‌گیری دینی با سلامت روان در دانش‌آموزان شهر کرمانشاه. مطالعات اسلامی در حوزه سلامت، ۳(۳)، ۹۳-۱۰۰.
- شفیع، نرگس؛ شهابی زاده، فاطمه و پورشافعی، هادی (۱۳۹۱). جهت‌گیری دینی و مرکز کنترل بیرونی، ارائه الگوی شادکامی در دانش‌آموزان. ۵(۴)، ۱۰۵-۱۱۹.
- صدیقی، اکرم؛ صفریگی، شهناز؛ محبی، سیامک و شاه‌سیاه، مرضیه (۱۳۹۳). بررسی رابطه جهت‌گیری دینی با سازگاری زناشویی زوجین. دین و سلامت، ۲(۱)، ۴۹-۵۶.
- غیاث‌آبادی‌فراهانی، الهام و جعفری‌هرندی، رضا (۱۳۹۹). پیش‌بینی انعطاف‌پذیری شناختی بر اساس سازگاری اجتماعی و مسئولیت‌پذیری دانشجویان دختر. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۴۰(۱۰)، ۱۳۵-۱۵۰.
- موسوی‌نسب، محمدحسین و تقوی، محمدرضا (۱۳۸۵). خوش‌بینی - بدبینی و راهبردهای کنارآمدن: پیش‌بینی سازگاری روان‌شناختی در نوجوانان. مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران. ۱۲(۴)، ۳۸۰ - ۳۸۹.

- یعقوبی، ابوالقاسم؛ عروتی موفق، اکبر؛ چگینی، علی اصغر و محمدزاده، سروه (۱۳۹۴). فراتحلیل رابطه گرایش مذهبی با سلامت روان. اندازه‌گیری تربیتی، ۶(۲۱)، ۱۱۳-۱۲۹.
- Allport, G. W., & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of personality*, 5(4), 432.
- Demirtaş, A. S. (2020). Optimism and happiness in undergraduate students: Cognitive flexibility and adjustment to university life as mediators. *Anales De Psicología/Annals of Psychology*, 36(2), 320-329.
- Duruamaku-Dim, J. U. (2019). Perception of Counselling Services and Social Adjustment among Primary School Pupils in Calabar, Cross River State. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 1-17.
- Falavarjani, M. F., & Yeh, C. J. (2019). Optimism and distress tolerance in the social adjustment of nurses: Examining resilience as a mediator and gender as a moderator. *Journal of Research in Nursing*, 24(7), 500-512.
- Kim, S.-O. (2018). Influence of positive thinking and self-esteem on school adjustment of freshmen in a nursing department. *Journal of Korean Academic Society of Nursing Education*, 24(1), 72-79.
- Mohd Faiz, N. S., Mohamed, M., Awang, H., & Sulong, M. S. (2016). The Role of Similar Belief and Religion Practices in the Adjustment of International Students. *Advanced Science Letters*, 22(9), 2194-2197.
- Shaghaghly, F., Saffarinia, M., Iranpoor, M., & Soltanynejad, A. (2011). The relationship of early maladaptive schemas, attributional styles and learned helplessness among addicted and non-addicted men. *Addiction & health*, 3(1-2), 45-52.
- Thorpe, L. P., Clark, W. W., & Tiegs, E. W. (1953). California test of personality, 1953 revision. Forms AA and BB, Primary, Elementary, Intermediate, Secondary, Adult levels.
- Wimberly, S. R., Carver, C. S., & Antoni, M. H. (2008). Effects of optimism, interpersonal relationships, and distress on psychosexual well-being among women with early stage breast cancer. *Psychology and Health*, 23(1), 57-72.

